

Yücel Teşkilatı Hukuki Sürecinin Makedonya Türkleri Üzerindeki Travmatik Etkileri ve Göç*

The Traumatic Effects and Migration of the Yücel Organization's Legal Processon Macedonian Turks

Cihan MİMARLAR**

¹Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bölgesel Araştırmalar Anabilim Dalı, Disiplinlerarası Balkan Araştırmaları Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi / Derleme

Makale vb.

Geliş Tarihi: 20.01.2025

Kabul Tarihi: 28.05.2025

Anahtar Kelimeler:

Yücel Teşkilatı, Makedonya Türkleri, Yugoslavya, Göç, Travma.

ÖZ

Yücel Teşkilatı, Yugoslavya'da yaşayan Türk toplumuna yönelik uzun süreli baskı ve ayrımcılıklara tepki olarak İkinci Dünya Savaşı sırasında kurulmuş bir sivil toplum hareketidir. Teşkilatın temel amacı, Yugoslavya Türklerinin toplumsal, kültürel, dini ve ekonomik varlıklarını muhafaza etmek ve milli kimlik bilinci-ni geliştirmektir. Teşkilat mensupları, Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin otoriter yönetimi tarafından yakın takibe alınmış, mevcut yasal düzenlemeler ile uygulamalar çerçevesinde tartışmalı bir yargılama sürecine tabi tutulmuştur. Bu süreç, dört Yücel mensubunun idamı ve teşkilatın lağvedilmesiyle sonuçlanmıştır. Söz konusu gelişmeler, Makedonya Türk toplumu üzerinde derin izler bırakmış ve kalıcı etkiler ortaya çıkarmıştır. Yücel Teşkilatı'nın dağılması ve üyelerinin idam edilmesi, Yugoslavya hükümetinin kültürel ve ekonomik müdahalelerle toplumsal yapıyı hedef alarak baskı politikalarını yoğunlaştırmasına neden olmuştur. Bu durum, toplumsal aidiyet bilincinin zayıflamasına ve sosyopolitik travmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu çalışma, Yücel Teşkilatı'nın hukuki sürecinin Makedonya Türk toplumunda yarattığı travmatik etkileri ve beraberinde getirdiği göç olgusunu disiplinler arası bir yaklaşımla örneklendirerek incelemektedir. Aynı zamanda, akademik literatüre özgün bir katkı sunarak yeni bir perspektif kazandırmayı amaçlamaktadır.

ARTICLE INFO

Research Article /

Review Article etc.

Received: 20.01.2025

Accepted: 28.05.2025

Keywords:

Yücel Organization, Turks of Macedonia, Yugoslavia, Migration, Trauma.

ABSTRACT

The Yücel Organization was a civil society movement established during the Second World War in response to prolonged oppression and discrimination against the Turkish community living in Yugoslavia. The primary aim of the organization was to preserve the social, cultural, religious, and economic existence of the Turkish population in Yugoslavia and to foster a sense of national identity. Members of the organization were closely monitored by the authoritarian administration of the Federal People's Republic of Yugoslavia and subjected to a controversial judicial process within the framework of existing legal regulations and practices. This process culminated in the execution of four Yücel members and the dissolution of the organization. These developments left profound and lasting impacts on the Turkish community in Macedonia. The dissolution of the Yücel Organization and the execution of its members caused the Yugoslavia government to intensify its policies of oppression by targeting the social structure through cultural and economic interventions. This situation resulted in the erosion of communal belonging and gave rise to sociopolitical traumas. This study examines the traumatic effects of the legal process surrounding the Yücel Organization on the Turkish community in Macedonia, as well as the accompanying phenomenon of migration, using an interdisciplinary approach. Simultaneously, it aims to provide a new perspective by presenting a unique contribution to the academic literature.

* Sorumlu yazar. ORCID NO: 0009-0002-2126-8113.

Bu makale, 1952-1967 Yılları Arasında Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçler isimli yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

** cihanmimarlar@gmail.com

GİRİŞ

Balkanlar'daki Türk varlığının kökenleri Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu öncesine kadar uzanmaktadır. “Ön Türkler” olarak adlandırılan Türk boylarının bölgeye yerleştiği bilinmekle birlikte Kuzey Makedonya özelinde bu durum akademik literatürde tartışma konusunu oluşturmuştur. Batılı ve Kuzey Makedonyalı araştırmacılar, bölgedeki Türk kimliği ve kültürünün Osmanlılarla başladığını ileri sürerken, tarihi ve arkeolojik bulgular Türklerin, Makedonya coğrafyasındaki varlığının MS 4. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Hunlarla başladığını ve çeşitli Türk boylarıyla (Avar, Bulgar, Oğuz, Kuman ve Peçenek) devam ettiğini ortaya koymaktadır (Hamzaoglu, 2000:4-5). Bu süreç, Osmanlı döneminde Yörüklerin 15. yüzyıldan itibaren Plačkoviça Vadisi ve çevresindeki dağ yamaçlarında yerleşik hayata geçmeleriyle yeni bir boyut kazanmıştır. Söz konusu Yörük yerleşimleri, günümüzde Valandova, Radoviş, İştip ve Ustrumca gibi kasabalarda yoğunlaşırken, ülkenin batısındaki Debre bölgesinde yaşayan Kocacık Yörükleri ise coğrafi açıdan farklılık göstermektedir (Eklemezler, 2024:82).

1912-1913 Balkan Savaşları, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Müslüman nüfusun üzerinde yıkıcı etkiler yaratmıştır. Çatışmalar, katliamlar ve şiddet eylemleri sonucunda 632.408 Müslüman (Balkanlar'daki toplam nüfusun %27'si) hayatını kaybetmiştir. Makedonya, Batı Trakya ve Doğu Rumeli bölgelerindeki Müslüman yerleşim dokusu büyük ölçüde tahrip edilmiştir (McCarthy, 2020:186-187). Osmanlı İmparatorluğu bu savaşlarda yaklaşık 250.000 askerini kaybetmiş; Avrupa topraklarının %83'ünü ve nüfusunun %69'unu yitirmiştir. 167.000 km² olan Balkan toprakları 26.000 km²'ye gerilemiştir (Kutlu, 2007:403). 1908-1923 yılları arasında Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve SHS Krallığı dönemlerinde uygulanan politikalar sonucunda Makedonya'dan yaklaşık 300.000 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Söz konusu kitlesel göç hareketi, etnik temizlik politikaları, ekonomik baskılar ve sosyokültürel asimilasyon gibi faktörlerin bir sonucu olarak gerçekleşmiştir (Çayırılı, 2017:317).

İki dünya savaşı arası dönemde Yugoslavya Krallığı¹'nde yaşayan Müslüman nüfus, resmi makamların ayrımcı politikalarının hedefi olmuştur. Mülkiyet haklarının kısıtlanması, Kamulaştırma uygulamaları, Slavlaştırma politikaları ve yetkililerce kontrol altına alınamayan sosyoekonomik baskılar toplumsal göç dalgalarının temel dinamiklerini oluşturmuştur (Ağanoğlu, 2024:468). Yugoslavya'daki Türk toplumu ise Türkiye'den beklenen desteğin konjonktürel nedenlerle sınırlı kalması üzerine, kendi yerel koşullarını ve toplumsal ihtiyaçlarını dikkate alarak alternatif çözüm arayışlarına yönelmiştir. Bu doğrultuda, 1941 yılı haziran ayında ilerleyen süreçte “Yücel” adıyla tanımlanacak olan gizli Türk teşkilatının kuruluş toplantısı yapılmıştır. Yugoslavya'daki diğer örgütlerin faaliyetleri ve Türk toplumunun kolektif hareket etme stratejileri, toplantı kapsamında ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştır. Bu görüşme, Makedonya Türklerinin karşılaştığı siyasi, toplumsal ve ekonomik zorluklara karşı bir dayanışma ve örgütlenme sürecinin başlangıcını simgeleyen bir dönüm noktası olmuştur (Eriş, 2024:86).

Teşkilatın kurucularından Refik Özer, Alman işgali döneminde milli varlığı, manevi değerleri, örf ve adetleri korumak amacıyla milliyetçi Türk gençliği tarafından Yücel Teşkilatı'nın ilk nüvesinin oluşturulduğunu ifade etmiştir (Özer, 1998:6). Bu açıklama, Yücel'in biçimlenmesinde kimlik bilincinin ve sosyokültürel mücadelenin merkezi rolünü vurgularken, dönemin siyasi dinamiklerinin teşkilatın yapısını nasıl şekillendirdiğini de açık bir şekilde göstermektedir. Vardar Makedonyası'nda yaşanan siyasi ve askeri gelişmeler, özellikle Bulgar işgali döneminde Türk toplumuna yönelik yoğun denetimin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu süreç, zamanla teşkilata ilişkin politik baskıların yoğunlaşmasına neden olmuş ve teşkilat üyelerinin yargılanmalarıyla karmaşık bir boyut kazanmıştır. Söz konusu gelişmeler, Makedonya Türkleri üzerinde hem psikolojik hem de toplumsal açıdan uzun vadeli etkiler yaratmış ve kolektif hafızada derin izler bırakmıştır. Yücel Teşkilatı'nın kuruluşuna zemin hazırlayan tarihsel ve toplumsal nedenler, dönemin Türk Dışişleri Bakanlığı belgelerinde ayrıntılı olarak kayıt altına alınmıştır. Bahsi geçen evraklarda teşkilatın “...bir taraftan komünistleştirme, diğer taraftan Arnavutlaştırma siyasetine karşı Türklüğü koruma hedefiyle faaliyete başladıkları” ve “...Yücelciler ne Türkiye'den ne de başka bir devletten alaka ve yardım görmedikleri halde uzun zaman mevcudiyetlerini muhafazaya muvaffak oldukları” beyan edilmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 1969:643). Bu durum, teşkilatın dış destekten yoksun olmasına rağmen, milliyetçi bir motivasyonla ve direnç odaklı bir yapıyla şekillendiğini

¹ 1 Aralık 1918'de “Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı” adıyla kurulan devlet, 3 Ekim 1929'da yürürlüğe giren anayasal düzenlemeyle “Yugoslavya Krallığı” adını kabul etmiştir (Castellan, 1993:429).

göstermektedir. Ayrıca, dönemin karmaşık siyasi koşullarına karşı mukavim, düzenli ve istikrarlı bir örgütlenme sergilediğini yansıtmaktadır.

1. YÜCEL TEŞKİLATI'NIN TEŞKİLİ VE TARİHSEL GELİŞMELER

1938 yılında Üsküp'te kurulan “İnsaniyetperver Kültür Eğitim Yardım Cemiyeti” (Humano Kulturno Pros-vetno Društvo Yardım) yalnızca otuz beş yaş altındaki gençlerin üye olabildiği bir dernek olarak faaliyetlerine başlamıştır. Edebiyat, tiyatro, müzik, kütüphane ve gezi gibi çeşitli alanlarda etkinlikler düzenleyen cemiyet, gençlerin sosyal ve kültürel gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Yardım Cemiyeti, çatısı altında Arnavut milliyetçisi ve komünizm yanlısı gençlere de yer vermesine rağmen, temel olarak Türk toplumuna hizmet etmiştir. 1940'tan itibaren politik baskıların etkisiyle faşizm ve Sırp karşıtlığı temelindeki söylemler belirgin bir şekilde öne çıkmıştır (Baklacioğlu, 2010:244). Türk dilinin korunması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasını ise temel misyonlarından biri olarak benimsenmiştir (Yücelden, 1976:1096). Cemiyet, haftalık toplantılar aracılığıyla entelektüel tartışmalara ev sahipliği yapmış ve kültürel kimliğin korunmasına yönelik önemli faaliyetlerde bulunmuştur (Eriş, 2022:46). Bu kültürel faaliyetler, Yücel Teşkilatı'nın ortaya çıkışına zemin hazırlayan önemli bir arka plan oluşturmıştır. 1941 yılında Yardım Cemiyeti'nin kapatılmasının ardından, cemiyetin bazı üyeleri tarafından gizli Türk teşkilatının temelleri şekillendirilmeye başlanmıştır (Eriş, 2024:153).

Yücel Teşkilatı'nın genel sekreteri ve düşünsel mimarlarından biri olan Şerafettin Ferit Süleyman, “Yücel” kelimesinin felsefi derinliğini ve amacını şöyle açıklamıştır: “*Dil bilgisi bakımından ‘Yücel’ kelimesinin temelinde ‘yüce’ sıfatı yatmaktadır. Dil Kurumu’nun Türkçe Sözlüğünde ‘yüce’, ‘hayranlık ve saygı duygusuyla yüksek’ olarak tanımlanmaktadır.*” Bu tanımlama, kelimenin hem somut hem de soyut anlamlar bağlamında bir yücelik ve kavramsal zenginlik taşıdığını ortaya koymaktadır. Ayrıca “Yücel” kavramı, statik bir anlamla sınırlı kalmayıp, teşkilatın hedeflerine uygun gelişme ve dinamizm içermektedir. Süleyman, bu durumu şu sözlerle tarif etmiştir: “*Yücel yüsekliğe, ileriye yani tefeyyüze, ülkeye, ideale doğru bir hareketi ifade eder. Üstelik Yücel güzel, ahenkli özbeöz Türkçe bir sözdür*” (Yücelden, 1970:69). Bu özellikleriyle “Yücel”, Türk dilinin zenginliğini ve kültürel derinliğini yansıtan, Türk kültüründe yükselişi, idealleri ve ilerlemeyi simgeleyen kavramsal bir derinliğe sahiptir. Yücel Teşkilatı'nın kuruluş tarihi, çeşitli kaynaklarda farklılık göstermekte ve bu konuda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bahsi geçen tarihsel belirsizliğin temel nedeni, teşkilatın resmi bir kurumsal yapıya sahip olmaması ve faaliyetlerinin gizlilik içerisinde yürütülmesidir. Tarihler arasındaki farklılıklar, büyük ölçüde bölgedeki Türk aydınlarının faaliyetlerinin hangi aşamada teşkilatlı bir yapıya dönüştüğüne dair yorumlardan kaynaklanmaktadır. Ancak “Yücel” adının ne zaman kullanılmaya başlandığı ve bu isimle teşkilatlanmanın tam olarak hangi tarihte gerçekleştiği konusunda net veriler mevcut değildir (Buyruk, 1974:25). Söz konusu belirsizlik, teşkilatın erken dönem faaliyetlerinin tarihlendirilmesini zorlaştırmakta ve akademik tartışmaları beslemektedir. Bu bağlamda, 1941 yılının haziran ayında ileride “Yücel” adıyla anılacak olan Türk teşkilatının ilk toplantısı yapılmıştır (Eriş, 2024:86). Gizli olarak gerçekleştirilen bu görüşmede, ülkenin karmaşık siyasi ortamında Yugoslavya'daki diğer örgütlerin stratejik hedefleri, faaliyetleri ve Türk azınlığın üstlenebileceği roller kapsamlı şekilde tartışılmıştır (Ardıcı, 1991:41).

Teşkilatın başkanı Şuayb Aziz İshak, medrese eğitiminin ardından El Ezher Üniversitesi'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. Uluslararası öğrencilere yönelik düzenlenen bir programda sekiz yıl boyunca fıkıh, kelam, tasavvuf ve Nasrani felsefesi alanlarında eğitim görmüş ve ilgili disiplinlerde uzmanlaşmıştır. Şuayb Aziz Bey, Ankara Üniversitesi rektörünün daveti üzerine Türkiye'ye gelmiş ve profesör olarak üniversiteye kabul edilmiştir. Türkiye'ye kesin olarak yerleşme kararı alan Aziz, ailesini yanına almak için Üsküp'e dönmüş, ancak İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve sınırların kapanması nedeniyle planlarını ertelemek zorunda kalmıştır (Ardıcı, 1991:143). Bu dönemde, zirai faaliyetlerle geçimini sağlarken, Üsküp'ün önde gelen aydınlarıyla entelektüel tartışmalara ve fikir alışverişlerine devam etmiştir (Eriş, 2023:173). Teşkilat üyeleri, ağırlıklı olarak eğitimci ve münevverlerden oluşmakla birlikte, hukukçu ve esnaf kökenli isimler de önemli roller üstlenmiştir. Nazmi Ömer Yakup, Belgrad Üniversitesi'nde hukuk eğitimini tamamladıktan sonra Üsküp İdari Mahkemesi'nde Genel Sekreter olarak görev yapmıştır. Abdülkerim Ethem İbrahim, Ağır Ceza Hakimi sıfatıyla teşkilata stratejik katkılar sağlamıştır. Öğretmen kimliği olan üyeler arasında Şerafettin Ferit Süleyman, Hafız Muzaffer Süleyman, Münir Süleyman Ali, Burhanettin Haşim Öğretmenoğlu ve Ahmet Halil Mustafa Köprülü gibi isimler yer alırken, Fettah Süleymanpasıç Makedonya Eğitim Bakanlığı'nda müfettişlik görevini sürdürmüştür. Ayrıca Ali Abdurrahman Ali, Adem Ali Adem, Refik Şerif Mehmet, Mehmet Şerif Dalip (Ardıcı), Fazlı Vehbi Fanda, Şefik Hurşit Ersoy ve Kemal Rasim İlyas gibi esnaf kökenli üyeler de teşkilata mühim destekler vermiştir (Ardıcı, 1991:143-147).

Almanya'nın Polonya işgaliyle başlayan İkinci Dünya Savaşı, 27 Eylül 1940'ta Almanya, İtalya ve Japonya arasında imzalanan “Üçlü Pakt” ile yeni bir döneme girmiştir. Bu antlaşma, Avrupa'da Almanya ve İtalya'nın, Doğu Asya'da ise Japonya'nın egemenlik alanlarını genişletmeyi amaçlayarak sınırların kapanmasına neden olmuştur. İttifakın temel amacı, diğer ülkeleri doğrudan işgal etmek ya da dolaylı yöntemlerle nüfuzu altına almaktır. Bu strateji doğrultusunda Almanya, SSCB, İspanya, Vichy Fransa'sı, Romanya, Bulgaristan ile Yugoslavya'yı kendi siyasi ve askeri etki alanına katmayı hedeflemiş, ancak bu planlarını tam anlamıyla uygulayamamıştır (Armaoğlu, 2019:191). 25 Mart 1941'de Yugoslavya Krallığı ile Almanya arasında bir müttefiklik protokolü imzalanmıştır. Fakat, Balkan Antantı'nın uzatılması ve Atina'da müzakereler yapılması kararına rağmen 17 Nisan 1941'de Yugoslavya, Nazi işgaline uğramıştır (Dinç, 2019:104; Turp, 2013:40). Nazilerin desteğiyle Bulgar ordusu, Haziran 1941'de Vardar Makedonyası ve Batı Trakya'yı işgal etmiş, Güney Dobruca'yı topraklarına katmıştır (Yerasimos, 2023:80). Bulgar yönetimi, Makedonyalı Slavların Bulgar kökenli olduğunu ileri sürerek Vardar Makedonyası'nı ilhak etmek için büyük gayret göstermiştir. Bulgar askerlerinin Türk azınlığa yönelik katı uygulamaları, demografik yapıyı, bölgesel siyasi dengeleri ve toplumsal istikrarı olumsuz yönde etkilemiştir (Castellan, 1993:471). Bulgar işgali döneminde Makedonya'da yaşayan Türk kökenli öğrencilerin anadillerinde eğitim alma hakları kısıtlanmış ve bu süreç, toplumsal yapı üzerinde derin izler bırakan düzenli tahakküm araçlarıyla desteklenmiştir. Öğrenciler eğitim sistemine entegre edilen asimilasyon politikaları aracılığıyla Bulgar kültürünü ve ideolojik değerlerini benimsemeye zorlanmıştır (Terzioski, 1974:88-90). Makedonya Türk azınlığının okullarında Bulgarca zorunlu hale getirilmesi, Türkçe eğitim hakkının nesiller arası aktarımını sekteye uğratmıştır. Bu durum, bölgedeki etnik ve kültürel yapıyı tahrip etmeyi hedefleyen bir asimilasyon politikası olarak değerlendirilmiştir (Lutviyi, 2022:103-105).

Vardar Makedonyası'nda uygulanan Bulgarlaştırma politikaları (Karpas, 2021: 264), eğitim sistemi aracılığıyla yürütülen planlı bir kültürel dönüşüm ve etnik homojenleştirme süreci niteliğindedir. Bu kapsamda ilköğretim öğrencilerine Bulgar ulusal marşının zorunlu olarak ezberletilmesi, tarih müfredatına Bulgar milliyetçiliğini öne çıkaran unsurların eklenmesi ve beden eğitimi derslerinde ulusal değerlerin vurgulanması (Terzioski, 1974: 88-90) dikkat çeken bazı uygulamalardır. 1944'te Negotin'de 60 Türk'ün idam edilmesi (Hamzaoglu, 2000: 345) gibi olaylarla şiddetlenen bu süreç, azınlık hak ihlalleri ve toplumsal gerilimlerle derin bir kültürel tahribata ve maddi kayıplara (kuponla ekmek dağıtımına geçilmesi, tarım arazilerine el konulması vb.) neden olmuştur. Bulgarların Üsküp'ü işgal ettiği bu dönemde, temel ihtiyaç maddelerinin (ekmek, süt, kömür vb.) kupon sistemiyle dağıtıldığı bir ortamda Türk toplumuna yönelik ayrımcılık ve aşağılamalar daha da yaygınlaşmıştır. Bu durumu yansıtan çarpıcı bir olayda, ekmek almak için sırada bekleyen bir Türk vatandaşı, bir Bulgar subayının sert ve aşağılayıcı davranışlarına maruz kalmıştır. Bulgar subay, “Çingene, aradan çekil!” diyerek Türk yurttaşını küçümseyici bir şekilde azarlamıştır. Ancak Türk vatandaşı, kimliğini ve onurunu savunmak amacıyla, “Beyefendi, ben Çingene değilim; bu topraklarda dört yüz yıldır yaşayan bir Türk evladım” diyerek yanıt vermiştir. Bunun üzerine Bulgar subayı geri adım atmak bir yana, aşağılayıcı tutumunu daha da sertleştirerek, “Daha kötü ya! Siz onlardan daha aşağılıksınız” ifadelerini kullanarak Türk kimliğini açık bir şekilde aşağılamayı sürdürmüştür (Aytek, 1974:1). Bu olay, Türk azınlığının işgal altındaki koşullarda maruz kaldığı ayrımcı ve küçümseyici davranışın boyutlarını gözler önüne sermekle kalmamış, aynı zamanda kendi haklarını savunmak ve kimliklerini koruyabilmek adına ivedi olarak örgütlenme gereksinimini de açık bir şekilde göstermiştir. Bulgaristan'ın Balkanlar'da izlediği revizyonist duruşu, Türkiye'nin dış politika kaygılarını arttırmış; sınır güvenliği ve bölgesel dengelerin korunması bağlamında yeni askeri ve diplomatik tedbirler alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda, Türkiye, pragmatik bir diplomasi anlayışıyla hareket ederek bölgesel ittifaklarını genişletmeyi ve kapsamlı bir güvenlik yapısı tesis etmeyi amaçlamıştır (Sediroğlu, 2023:286). Savaş sırasında Alman, İtalyan ve Bulgar işgali altındaki Makedonya ve Kosova'da yaşayan Türk azınlık, özellikle Bulgarların baskı ve katliamlarına maruz kalmıştır. Bulgarlar tarafından öldürülen Türklerin sayısı zaman zaman günde altmış kişiye kadar ulaşmıştır. Vardar Makedonyası'nın doğu kısmı (Üsküp dahil) Bulgarlar, batı kısmı ise İtalyan destekli Arnavut gruplar tarafından yönetilmiştir. Bulgarlar ve İtalyanlar, Türk azınlığa yönelik tahakküm odaklı politikalar izlerken, milliyetçi Arnavutlar da “Arnavutlaştırma” çabalarını yoğunlaştırmıştır. 11 Ekim 1944'te Federe Makedonya Cumhuriyeti'nin ilan edilmesiyle süreç yeni bir aşamaya taşınmıştır (Çavuşoğlu, 2007:141). Yugoslavya komünist rejimi, Arnavutluk komünist hükümetiyle dostane ilişkiler geliştirmek amacıyla Arnavut toplumuna geniş sosyal haklar tanımış; ancak Türklerin özlük haklarını ihlal ederek asimilasyon uygulamalarını sürdürmüştür. Arnavut yöneticiler, Türk okullarına Arnavut kökenli öğretmenler atayarak Türk öğretmenlerin işsiz kalmasına yol açmış ve Türk azınlığı baskıyla asimilasyona zorlamıştır. Batı Makedonya'da yaşayan Türkler için bu süreç daha sancılı olmuş, nüfus cüzdanlarındaki etnik kimlikler zorla “Arnavut” olarak değiştirilmiştir. Partizanlara katılmayan birçok Türk kökenli yurttaş, kurşuna dizilmiş ve cesetleri ailelerine teslim edilmeden faili meçhul olarak kaydedilmiştir (Çavuşoğlu, 2007:141).

Yugoslavya hükümeti, Türk aydınlarını ve önde gelen bireyleri Yugoslavya Komünistler Birliği'ne katılmaya zorlamış; partiyi desteklemeyenleri ise işsizlik, yoksulluk ve sosyopolitik baskılarla karşı karşıya bırakmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 1969:642-643; Saraç, 1995:286). Türk kimliği ve kültürel mirası, yeni rejimin planlı ve ideolojik müdahaleleriyle erozyona uğratılmış; bu politik yaklaşım, toplumun “*fetret dönemi*” olarak tanımlanan bir belirsizlik ve durgunluk evresine girmesine neden olmuştur (Öztürk, 2021:5).

Komünist Parti liderliğinde örgütlenen Partizanların çekirdek kadrosu, İspanya İç Savaşı'na katılmış bireyler ile partinin yeraltı üyelerinden oluşuyordu. Partizanlar, ülkeyi işgalden kurtararak komünist bir yönetim inşa etmeyi ve bu çatı altında geniş toplumsal kesimleri bütünleştirmeyi hedeflemekteydi (Ülger, 2016:45-46). Partizanların eylemleri, Makedonyalı komünistlerin faaliyetlerini arttırmış ve bölgedeki Slav, Arnavut ve Türk gibi çeşitli etnik grupların mücadeleye katılımını teşvik etmiştir (Karahasan, 1974:13). SSCB'nin askeri ve siyasi desteğiyle hareket eden Partizanlar, 20 Ekim 1944'te Belgrad'ın güneyindeki Alman birliklerini yenilgiye uğratarak Nazilerin direnişini kırmıştır. Bu operasyon, Belgrad'ın kurtarılmasını sağlamış ve Sırbistan, Bosna-Hersek, Dalmaçya ile Makedonya'nın büyük bir kısmının Alman işgalinden arındırılmasını mümkün kılmıştır. Nazi birlikleri geri çekilirken, Çetnikler ve monarşistlerin önemli bir kısmı Partizanlara teslim olmuştur. Nazi işgali sırasında Yugoslavya'da yaklaşık 1 milyon asker ve sivil (toplam nüfusun %7'si) hayatını kaybetmiştir. 1945- 1946 yıllarında yaşanan rejim değişikliği ve Tito'nun otoriter politikaları ise 250 bin kişinin ölümüne neden olmuştur (Wachtel, 2022:117).

2. YÜCEL TEŞKİLATI ÜYELERİNİN YARGILANMA SÜRECİ

Yücel Teşkilatı'nın yapısı ve faaliyetleri, dönemin siyasi koşullarına uygun olarak şekillenmiştir. Teşkilat mensupları bireysel olarak silahlanmış olsalar da bu durumun örgütsel bir terör faaliyetiyle ilişkilendirilmesi doğru değildir. Nitekim, Hüseyin Mustafa İskender'in “*Silahlı bir örgüt değildik, lakin herkesin bir silahı vardı*” şeklindeki açıklaması, Yücel Teşkilatı'nın iddia edildiği gibi bir “*terör örgütü*” olmadığını açıkça ortaya koymaktadır (Akdağ, Söylemez, 2004:46). İskender'in beyanı, teşkilatın silahlanmasının bireysel bir nitelik taşıdığını ve örgütsel bir terör faaliyetiyle ilişkilendirilemeyeceğini göstermiştir. Ancak bu durum, teşkilatın savunma kapasitesini artırmakla birlikte, ilerleyen dönemlerde rejim tarafından “*silahlı tehdit*” ithamıyla kullanılacak bir zemin hazırlamıştır. Öte yandan, Demokratik Şiptar Partisi (NDŞ), Kosova ve Makedonya'da yaşayan Türk azınlığa yönelik Arnavut milliyetçiliği politikalarını uygulamaya devam etmiştir.² Teşkilat üyelerinden Şerafettin Ferit Süleyman, NDŞ hakkında yaptığı değerlendirmelerde, “*NDŞ'nin hedefi, Türkleri kendi potasında eritmek yahut yok etmektir*” ifadelerini kullanmıştır. Süleyman, mevcut politikanın sadece şovenist Arnavutlar tarafından değil, aynı zamanda Arnavutluk Komünist Partisi lideri Enver Hoca tarafından da desteklendiğini belirtmiştir (Yücelden, 1975:39). 1945'te Kosova ve Batı Makedonya'da Türk kimliği net bir şekilde ifade edilememekteydi. Zira Türk azınlık hem rejim yönetiminin hem de aşırı milliyetçi Arnavut grupların baskısı altındaydı (Oran, 1993b:133). Bu siyasi belirsizlik ortamında, Yugoslavya ve Arnavutluk komünist yönetimleri, iki ülke arasında Balkan Federasyonu oluşturma olasılığını stratejik olarak değerlendirmiştir (Djilas, 1962:177). Söz konusu süreçte, bölgede yalnızca Arnavut kimliği tanınırken, Türk kimliği ise planlı olarak yok sayılmıştır (Oran, 1993b:133-134). Milliyetçi Arnavutlar, İslam'ı bir araç olarak kullanarak Türkleri asimile etmeye yönelik politikalar izlemiştir. 1946'da yürürlüğe giren “*Soyadı Kanunu*” bu süreçte önemli bir adım olmuştur. İlgili kanunla, daha önce “*-yevîç*” ekiyle Sırplaştırılan Türk soyadları, “*-i*” eki eklenerek Arnavutlaştırılmıştır (Oran, 1993a:119). Asimilasyon ve kimliksizleştirme uygulamaları, Türk toplumunun sosyokültürel varlığına dair sistemli bir tehdit oluşturmuştur. Ayrıca, Kosova'da Türk kimliği ve Türk dili resmi olarak tanınmamakla birlikte Türkçe konuşan bireylere ilişkin baskılar farklı boyutlara taşınmıştır. Bu çerçevede, Türk azınlık arasında Türkçe konuşulmasını engellemek amacıyla, bir ceza yöntemi olarak “*sandığa para atma*” politikası yürürlüğe konulmuştur. Söz konusu yaklaşımlar, Türk toplumunun dil ve kültür kimliğini doğrudan hedef alarak planlı bir asimilasyon sürecini yansıtmıştır (Oran, 1993a:143).

Yugoslavya-Arnavutluk ilişkilerinin gerilmeye başlaması ve Kosova sorununun büyümesiyle iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir döneme girilmiş ve 27 Ocak 1947'de NDŞ üyelerinin yargılanma süreci başlamıştır. 8 Şubat 1947'de dört NDŞ üyesi idama mahkum edilmiş, diğer üyeler çeşitli hapis cezalarına çarptırılmıştır. Üs-

² Arnavutça adıyla “*Nasyonal Demokratike Shqiptare*” (ONDS) olarak bilinen örgüt, Türkçede “*Milli Demokratik Arnavut Örgütü*” olarak adlandırılmıştır. Çalışmamızda yaygın kullanımı nedeniyle “*Nasyonal Demokratik Şiptar*” adı ve “*NDŞ*” kısaltması tercih edilmiştir (Eriş, 2024:87).

küp OZNa³'sındaki sorgulamalar sırasında yapılan itiraflar ve ele geçirilen belgeler, Yücel Teşkilatı üyelerinin resmi makamlar tarafından izlenmesine zemin hazırlamıştır. NDŞ üyelerinin çeşitli beyanları, Devlet Güvenlik İdaresi'nin (Uprava Državne Bezbednosti- UDBa) takibinde olan Yücelcilerin üzerindeki baskıyı arttırmış ve teşkilatın, ciddi bir tehdit kaynağı olarak tanımlanmasına yol açmıştır. Üsküp Konsolos Vekili Emin Vefa Gerçek'in girişimleriyle düzenlenen Yücel Teşkilatı'nın oluşum sürecine ilişkin görüşmelerde, NDŞ'nin teşkilatla iş birliği arzusu açık bir biçimde ifade edilmiştir. Ancak Şuayb Aziz Bey, söz konusu teklifi Arnavut politikalarının Türk azınlık tarafından benimsenmemesi ve olası bir ittifakın Almanların düşmanlığını çekme ihtimali üzerine reddetmiştir (Ağanoğlu, 2006:33). Bu durum, Türk toplumunun kendi kimlik ve varlıklarını muhafaza etme hususundaki kararlılığını yansıtmış, bölgedeki siyasi dengelerin hassasiyetini de göstermiştir. Özellikle 1943 yılında NDŞ'nin, Eski İttihatçılardan olan Üsküp Türk Konsolosu Emin Vefa Gerçek'e "*Yücelcilerle arabuluculuk yapılmasının talep edildiği*" ileri sürülen mektubu, UDBa'nın teşkilata yönelik takibini yoğunlaştırmıştır. Ekim 1946'dan itibaren Yücel Teşkilatı üyeleri düzenli olarak gözlem altına alınmış; bu bağlamda teşkilatın veznedarı olan Ali Abdurrahman'ın sıkı denetimi arşiv kayıtlarıyla doğrulanmıştır (Eriş, 2024:322). Üsküp Vilayeti Halk Mahkemesi sekreterliği görevini yürüten Nazmi Ömer, Yücelcilerin yaklaşan tehlikeyi önceden fark etmesini sağlamış, "*NDŞ Davası*" kapsamında kayıt altına alınan milliyetçi Türklerin listesinin ortaya çıkarılmasında önemli bir rol üstlenmiştir (Ardıcı, 1991:55).

1947 yılının yaz aylarında tahakküm uygulamalarının şiddetlenmesi ve bazı NDŞ örgüt üyelerinin Yücel hakkındaki "*hafiyelik faaliyetleri*", teşkilat üyelerinin endişelenmesine yol açmıştır. Bu doğrultuda harekete geçen bazı teşkilat üyeleri, Makedonya'nın Gevgeli şehrinde Yunanistan üzerinden Türkiye'ye geçmek için bir kaçış yöntemi hazırlamışlar; ancak söz konusu planı hayata geçirmeyi başaramamışlardır. Yücelcilerle ilgili yazıların Birlik gazetesinde giderek azalması, devletin teşkilat üzerindeki kontrolünün kademeli olarak artışı açık bir şekilde göstermektedir (Ardıcı, 1991:97-98). Bu durum, Yücel Teşkilatı'na yönelik baskı politikalarının yoğunlaştığına dair önemli bir işaret olarak değerlendirilebilir. Teşkilat, UDBa'nın yoğun takibine rağmen kısa süre içinde genişlemesini sürdürmüş, faaliyetlerini Makedonya geneline taşıyarak etkisini artırmayı başarmıştır. Yücelcilerin disiplinli, gizli ve etkili faaliyetleri, hükümetin dikkatini çekmiş; teşkilatın genişlemesi ise yetkililerde kaygı uyandırmıştır. Türk azınlığın milli ve manevi değerler çatısı altında birleşmesi, rejim yetkililerinin tepkisine neden olmuş; Yücel Teşkilatı mensuplarının yargılanmasına ilişkin hukuki süreç resmen başlatılmıştır (Atalay, 2021:1). Akabinde, Yücel Teşkilatı'nın Merkez Komite Üyesi Fettah Salih Süleymanpaş, Makedonya Eğitim Bakanlığı tarafından müfettiş olarak görevlendirilmiş; ancak 10 Ağustos 1947'de tutuklanarak Yücel Teşkilatı'ndan gözaltına alınan ilk isim olmuştur (Eriş, 2024:322). Teşkilata ait evrakların imha edilmesine karşın, 1947 Ağustos'unda teşkilat mensupları tedricen tutuklanmaya başlamıştır. 15-25 Ağustos tarihleri arasında, Şuayb Aziz Bey de dahil olmak üzere Teşkilat Merkez Komitesi'nin sekiz üyesinin tamamı tutuklanmış ve böylece mukavemet çöktürülmüştür (Eriş, 2024:323-324).

1947 yılı boyunca Türkiye-Yugoslavya ilişkilerinin gerilmesi ve yaz aylarında Yücelci Türklerin tutuklanması, halk arasında büyük bir infial uyandırmıştır. Truman Doktrini ve Marshall Planı'nın gündeme taşınması, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki gerilimi daha da arttırmıştır. Sovyetler Birliği, Türkiye'yi Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) nüfuzuna girmekle itham ederken, Türk tarafı bu iddiaları reddederek güvenlik için gerekli ittifaklara yönelebileceğini beyan etmiştir (BCA 30.1.0.0/111.700.3). Bu süreçte Türk basını, Sovyetler Birliği'ne ilişkin eleştirilerini sertleştirmiş; buna karşılık Sovyet delege Andrey Yanuaryevič Vişinski, 18 Eylül 1947'de Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nda Türk basınına "*savaş kışkırtıcılığı*" ve "*iftira*" ile suçlamıştır (Gönlübol vd., 1974:423). 1948'e gelindiğinde Sovyetler Birliği, Batı Bloğu karşısında stratejik üstünlük sağlayamamanın yarattığı siyasi ve askeri baskılarla karşı karşıya kalırken (Dokuyan, 2013:131), Marshall Planı çerçevesinde Türkiye'ye Amerikan yardımları ulaşmaya başlamıştır. Buna paralel olarak, 26 Ekim'de BM'de yaptığı konuşmada Vişinski, Türkiye'yi açıkça eleştirerek Kars ve Ardahan üzerindeki iddialarını yeniden gündeme taşımıştır (Sezer, 1972:30). Bu durum, Romanya, Bulgaristan ve Yugoslavya gibi Türk azınlıkların yaşadıkları ülkelerde doğrudan etkisini göstermiştir. Vişinski'nin BM Genel Kurulu'nda Türkiye'ye yönelik sert eleştirilerine Türk delegesi Selim Sarper'in verdiği yanıt, Yugoslavya'daki Türk karşıtı tutumları daha da şiddetlendirmiştir (Deliorman, 2011:170). Mevzubahis dönemle ilgili olarak Yücel Teşkilatı üyesi Abdülkerim Ethem İbrahim, Yugoslavya'daki Türklerin kimliklerini açıkça ifade etmekten çekindiğini ve bazı ailelerin nüfusa Arnavut olarak kaydolmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Söz konusu davranışlar, döne-

³ OZNa, İkinci Dünya Savaşı'nın son yıllarında kurulmuş olup, "*Genel Komuta Kontrol Ajansı*" (Opšta Zapovjedna Nadzorna agencija) adıyla faaliyet gösteren bir devlet güvenlik ve istihbarat teşkilatıdır. Sosyalist Federal Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra, Komünist Parti'nin ideolojik ve sahada politik güvenliğini sağlamak amacıyla etkin bir şekilde faaliyet göstermiştir.

min otoriter rejiminin Türk azınlık üzerindeki doğrudan etkisini açıkça göstermiştir (Sezer, 1972:30).

11 Ocak 1948 tarihinde, Üsküp Vilayeti Halk Mahkemesi'ne sunulan kamu davası dosyasıyla birlikte, Makedonya genelinde geniş kapsamlı tutuklamalar dönemi başlatılmıştır (Eriş, 2024:358). Savcı Vekili Blagoy Popovski, Yücel Teşkilatı mensuplarını “*Demokratik düzene karşı kışkırtıcı faaliyetlerde bulunmak*” ve “*Yugoslavya'nın bağımsızlığını ortadan kaldırmaya yönelik girişimlerde bulunmak*” gibi iddialarla suçlamıştır (Yücel İşpiyon-Terörist, 1948:5-6). Ancak söz konusu iddialar, savaş döneminde Yugoslavya'da bir anayasasının⁴ bulunmaması gerçeğiyle çelişmekte ve somut delillerle desteklenmemektedir. Popovski, ayrıca Yücel Teşkilatı'nın eğitim, sanat ve kültür alanlarındaki katkılarını bilinçli olarak görmezden gelmiştir (Eriş, 2024:370). 19-25 Ocak 1948 tarihleri arasında görülen Birinci Yücel Teşkilatı Davası, yoğun bir propaganda kampanyası eşliğinde yürütülmüştür. Bu süreçte, Üsküp meydanında düzenlenen mitingler ve “*Narodni Front*” gazetesinin Türk mahallelerinde Yücel aleyhine organize ettiği toplantılar aracılığıyla teşkilat mensuplarının halk nezdinde itibarsızlaştırılması amaçlanmıştır (Ağanoğlu, 2008:133). Düzenlenen toplantılara katılmayanlar “*emperyalizmin maşası*” veya “*emperyalistlerin satılmışları*” gibi ithamlarla nitelendirilmişlerdir (Özer, 1998:8-9). Bahsedilen suçlamalar, resmi söylemde sıkça vurgulanarak söz konusu bireylerin toplumsal ve siyasi olarak dışlanmasına zemin hazırlıyordu. Ardıcı, anılarında mahkeme sürecini şöyle aktarmıştır: “*Halk panik içinde kalmış adeta. Yolda çevirdikleri Türkleri dövmeye başlamışlardı. Türk mahallelerine eli sopalı ufak gruplar gönderilmiş tehditler savurmaya*” (Ardıcı, 1991:143). Bu ifadeler, dönemin siyasi atmosferinde Türk azınlığın karşı karşıya kaldığı şiddet ve baskının boyutlarını açık bir şekilde yansıtmaktadır. Türk mahallelerine yönelik organize saldırılar, toplumsal korku ve güvensizlik ortamını derinleştirmiş; mevcut durum, Türk azınlığın kimliklerini muhafaza etme mücadelesini daha da güçleştirmiştir.

Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti Halk Mahkemeleri tarafından, Yücel Teşkilatı mensuplarına yöneltilen suçlamalar ve bu süreçte uygulanan baskı metotları, Makedonya Türk toplumu üzerinde derin ve uzun vadeli etkiler bırakmıştır. Altan Deliorman, “*Yugoslavya'da Müslüman Türk'e Büyük Darbe*” adlı çalışmada, dönemin siyasi iktidarının muhalif görünen kesimi kontrol altına alma stratejisine dikkat çekmiştir. Deliorman'a göre, suçun mevcudiyeti veya yokluğu yönetim için önemli bir husus teşkil etmemekteydi. Asıl amaç, muhalif olarak algılanan bireyleri bastırarak toplumsal bir korku ve endişe atmosferini pekiştirmekti. Bu doğrultuda, duruşmaların “*Üsküp'ün Türk mahallelerine hoparlörler aracılığıyla halka duyurulması*”, psikolojik bir yıldırma aracı olarak kullanılmış ve toplumsal denetimi güçlendirmeyi hedeflemiştir (Deliorman, 2011:170). Bu bağlamda, Yugoslavya'nın sosyalist yönetimi, otoritesini güçlendirmiş ve Türk azınlık üzerinde yoğun sosyopsikolojik ve toplumsal etkiler oluşturarak uzun vadeli sonuçlara yol açmıştır. Mahkeme sürecinin Üsküp sokaklarında hoparlörler aracılığıyla duyurulması, Makedonya Türk azınlığını manevi açıdan derinden sarsmıştır. Bu durum, psikolojik savaş yöntemlerinin ne kadar planlı ve etkili bir biçimde uygulandığını ortaya koyan çarpıcı bir örnektir. Nitekim, cezalandırmanın hedefi yalnızca Yücel Teşkilatı ile sınırlı kalmamış, tüm Yugoslavya Türklerini hedef alan bir boyuta ulaşmıştır (Ağanoğlu, 2006:46). Teşkilatın eğitim ve kültürel çalışmaları, siyasi suçlamaların gölgesinde kalmış (Eriş, 2024:472) ve mevcut durum, soğuk savaş döneminin baskıcı atmosferinin bir yansıması olarak değerlendirilmiştir.

Yargılama sürecinde, Yücel Teşkilatı mensupları Şuayb Aziz İshak, Ali Abdurrahman Ali, Nazmi Ömer Yakup ve Adem Ali Adem hakkında verilen idam kararı, dönemin siyasi koşullarını yansıtan sert bir yaptırım olarak kayıtlara geçmiştir. Mahkeme kararı, sanıkların siyasi ve medeni haklarının iptali, mal varlıklarına el konulması ve ceza uygulamalarının kamuya açık şekilde icrası gibi istisnai hükümler içermekteydi (Ardıcı, 1991:141). Birinci grup olarak nitelendirilen sanıklardan on üç kişiye ise sekiz ila yirmi yıl arasında değişen hapis cezaları verilmiştir. Mahkemenin verdiği idam kararları, 27 Şubat 1948 Cuma günü sabahı Üsküp'ün Suşitsa köyü sınırları yakınlarındaki Lepensa (Lepenac) Deresi mevkiinde gerçekleştirilmiştir (Ardıcı, 1991:168). Sürece ilişkin arşiv belgelerinin sınırlı olması, savunma hakkı tanınmayan mahkumların son anlarına dair güvenilir bilgilerin oluşmasını engellemiştir. Bu bilgiyi destekleyecek resmi belgelerin eksikliği karşısında, Üsküplü yazar ve siyasetçi Avni Engüllü tarafından derlenen sözlü tarih anlatıları önemli bir veri kaynağı oluşturmuştur. Engüllü'nün iddiasına göre idam uygulamaları, Üsküp merkeze 18 km mesafedeki Suşitsa köyünde gerçekleşmiştir (Emin, 2017:2). Ancak bölgedeki toponimik benzerlikler (aynı adı taşıyan üç farklı yerleşim) ve resmi

⁴ 1936 tarihli Sovyetler Birliği Anayasası temel alınarak hazırlanan Yugoslavya Federal Anayasası, 31 Ocak 1946 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu anayasa ile Yugoslavya Krallığı rejimi tamamen sona ermiş ve yerine altı cumhuriyetten oluşan yeni bir federal yapı benimsenmiştir. “*Sosyalist Yugoslavya Federasyonu*” olarak adlandırılan bu yapı, Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek, Karadağ ve Makedonya'dan oluşmaktaydı (Lampe, 1996:30-32).

tutanakların yetersizliği, kesin lokasyon tespitini disiplinlerarası çözümleme gerektiren teknik bir tartışmaya dönüştürmüştür. Arşiv verilerinin yetersizliği, Ardıcı tarafından aktarılan kayıtlar ile Engüllü'nün sözlü tarih verileri arasındaki kısmi uyuma karşın, idamların gerçekleştiği mekâna ilişkin akademik tartışmaların devam etmesine yol açmıştır. Teşkilatın ikinci grup olarak mahkemeye çıkartılan yirmi yedi üyesi, 8 Nisan 1948'de yargılanmıştır. Bu davada yirmi altı üye farklı cezalar alırken, bir üye beraat etmiştir. Söz konusu yargılamalar teşkilatın faaliyetlerinin siyasi ve hukuki boyutlarını ortaya koyarken, dönemin adalet mekanizmasının işleyişine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Akabinde, üçüncü grup kapsamında tutuklanan on sekiz Yücel üyesi, delil yetersizliği nedeniyle mahkemeye sevk edilmemiş, ancak dört ay ile bir yıl arasında değişen sürgün cezalarına mahkum edilmiştir (Yücelden, 1975:42).

Tablo 1: Yücel Teşkilatı Birinci Grup Mahkûmiyetler ve Cezalar

	İsim	Ceza		İsim	Ceza
1	Şuayb Aziz İshak	Kurşuna dizilerek ölümüne	10	Fettah Salih Süleymanpaşacı	15 yıl hapse ve cebri işe
2	Ali Abdurrahman Ali	Kurşuna dizilerek ölümüne	11	Muzaffer Ahmet Süleyman	13 yıl hapse ve cebri işe
3	Nazmi Ömer Yakup	Kurşuna dizilerek ölümüne	12	Fazlı Vehbi Şükrü	12 yıl hapse ve cebri işe
4	Adem Ali Adem	Kurşuna dizilerek ölümüne	13	Mehmet Şerif Dalip	12 yıl hapse ve cebri işe
5	Şerafettin Ferit Süleyman	20 yıl hapse ve cebri işe	14	Kemal Rıfat Ferhat	12 yıl hapse ve cebri işe
6	Refik Şerif Mehmet	20 yıl hapse ve cebri işe	15	Said Bilal Halil	11 yıl hapse ve cebri işe
7	Kemal Rasim İlyas	20 yıl hapse ve cebri işe	16	Ali Halil Mustafa	10 yıl hapse ve cebri işe
8	Abdülkerim Ethem İbrahim	20 yıl hapse ve cebri işe	17	Ahmet Halil Mustafa	8 yıl hapse ve cebri işe
9	Şefik Ruşit Elmas	20 yıl hapse ve cebri işe			

Kaynak: (Ağanoğlu, 2006:39-40)

3. YÜCEL'İN HUKUK MİRASI: TRAVMA, KİMLİK MÜCADELESİ VE GÖÇ

Teşkilatın öncelikli gayesi, Makedonya Türk azınlığının sosyal, kültürel, dini ve ekonomik varlığını muhafaza ederek milli kimlik bilincini pekiştirmektir. Bu çerçevede, söz konusu kimlik mirasını gelecek nesillere aktarmayı hedeflemiştir. Belirtilen hedefler yönünde, Latin harfleriyle yayımlanan ilk Türkçe gazete olan “Birlik” çıkartılmıştır (Ağanoğlu, 2003:36). Birlik gazetesinin ilk sayısının yayımlanmasından üç gün sonra, 26 Aralık 1944 tarihinde Üsküp'teki ilk Türk okullarından biri olan “Tefeyyüz Okulu” açılmıştır (Yücelden, 1970:24). Üsküp Radyosu'nda ilk Türkçe yayınları başlatan teşkilat mensupları, eğitsel ve kültürel içerikli programlar da düzenlemiştir. Yücelciler, ilk Türk öğretmen kurslarını organize ederek, Türkçe başta olmak üzere çeşitli alanlarda eğitimler vermiş ve çok sayıda öğretmen yetiştirilmesini sağlamışlardır. Makedonya'nın başarılı eğitimcilerinden oluşan üyeler, Türklerin yaşadığı en uzak köylere kadar giderek Latin harfleriyle hazırlanan ilk Türk alfabesini ve okuma kitaplarını tasarlamışlardır. Cezaevinde geçirdikleri süre boyunca Üsküp Türk Tiyatrosu için çok sayıda eseri Türkçeye çeviren aydınlar, öğretmenlik faaliyetlerinin yanı sıra diğer tüm çalışmalarını gönüllü olarak ve maddi karşılık beklemezsizin sürdürmüşlerdir (Ağanoğlu, 2006:36-37).

Yücel Teşkilatı'nın kuruluşundaki temel ideolojik motivasyon, anti- komünist söylemlerle şekillenmiş; komü-

nist ideolojinin Türk toplumuna dayattığı tehditlere bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Ancak Baskın Oran, bu konuda farklı bir perspektif sunmaktadır (Oran, 1993b:136). Makedonya Türkleri ve Komünist Parti, İkinci Dünya Savaşı öncesinde iki temel talep doğrultusunda geçici bir iş birliği stratejisi izlemiştir: Yücel Teşkilatı, bir yandan Türkçe eğitim ve kültürel özerklik gibi milli hakların tanınmasını talep ederken, diğer yandan dini ritüellerin serbestçe yerine getirilmesi gibi özgürlüklerin güvence altına alınmasını amaçlamıştır. Ancak bu beklentilerin karşılık bulmaması, teşkilatın inşa sürecini hızlandıran önemli bir faktör olarak görülmektedir. Söz konusu yaklaşım, Yücel Teşkilatı'nın oluşumunu, Türk azınlığın siyasi ve toplumsal denetimlere tepkisi olarak tanımlamıştır. Teşkilat, kimlik muhafaza etme mücadelesini temsil ederken rejim için potansiyel bir tehdit unsuru oluşturmuş; bu ikili davranış, Yücel'in hem bir direniş hareketi hem de baskı hedefi haline gelmesiyle sonuçlanmıştır. 1947 yılında teşkilatın açığa çıkarılması ve dört üyesinin idam edilmesi, Yugoslavya'daki Türklerin “komünizm karşıtı” olarak algılanmasına yol açmıştır (Oran, 1993b:133-134-136). Bu süreç, Yücelcilerin ideolojik tutumlarını ve karşılaştıkları siyasi tahakkümleri anlamak açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Ayrıca, Makedonya Halk Cumhuriyeti Komünist Partisi milletvekili Kemal Seyfullah'ın Yücel Teşkilatı aleyhine düzenlediği gösteriler, hükümet destekli sosyopolitik baskı mekanizmalarının bir diğer örneğidir. Seyfullah'ın mitinglerde geliştirdiği ideolojik söylemler “İspiyon Terörist Yücel Teşkilatı'nın Manevi ve Siyasi Yüzü” başlığıyla hükümetin kontrolüne geçen Birlik gazetesinde manşet olarak yer almıştır (Birlik, 1948:1). Bu durum, resmi bir ötekileştirme politikasına dönüşmüştür. Mevzubahis hukuk süreci, Yücel Teşkilatı üyelerinin gerçekleştirdiği faaliyetleri, siyasi ve ideolojik bir çerçevede analiz ederek nasıl manipüle edileceğini de göstermiştir (Bilgin, 2007:180).

Yücel Teşkilatı, Yugoslavya'da siyasal ve toplumsal dinamiklerin değişimi neticesinde etkinliğini yitiren bir hareketin son evresini temsil etmiştir. Teşkilat üyeleri, Makedonya Türk toplumunun entelektüel, kültürel ve iktisadi açıdan önde gelen bireylerinden oluşmaktaydı. Bu nitelikleriyle Yücelciler, Makedonya Türklerinin sosyokültürel birikimini yansıtan bir oluşum olarak öne çıkmış (Şenoğlu, 1992:92), Balkan Türk edebiyatının canlanmasına ve Türk kimliğinin korunmasına katkı sunmuşlardır (Atalay, 2021:1). Nitekim Fahri Kaya'nın belgelerinden yola çıkarak, İdrisova Cezaevi'nde zorunlu çalışma kamplarında esir tutulan teşkilat üyeleri ağır koşullara rağmen, Makedonca-Türkçe bir sözlük hazırlamayı başarmışlardır. Ne var ki, cezaevi polisleri tarafından el konulan söz konusu çalışmanın günümüze ulaşıp ulaşmadığı belirsizliğini korumuştur (Kaya, 2017).

Yücel Teşkilatı'nın ideolojik duruşu, dindar ve muhafazakâr bir kimlik etrafında şekillenmiştir. Bu durum, Şuayb Aziz Bey liderliğindeki Türk aydınları ile Makedonya Komünist Partisi yetkilileri arasında gerçekleştirilen bir toplantıda somut bir şekilde kendisini göstermiştir. Toplantıda bir Komünist Parti yetkilisinin Türk kadınlarının örtünmesine yönelik eleştirisine karşılık Şuayb Aziz Bey, “tesettürün dini ve kültürel bir gereklilik olduğunu” vurgulayarak cevap vermiştir (Murat, 2003: 8). Nitekim, Mehmet Şerif gibi bazı Yücel mensupları da Türkiye'deki kılık- kıyafet devrimini ve Makedonyalı Türk kadınlarının modernleşme sürecini eleştirmiştir. Bu davranış, teşkilatın muhafazakar orta sınıfın temsilcisi olarak algılanmasına zemin hazırlamıştır. Komünist Parti yetkilisi Bojinovsky, Türkiye'deki Kıyafet Kanunu muhaliflerine yönelik idamları eleştiren bir ifade kullanmıştır (Emin, 2017:45). Şuayb Aziz'in verdiği yanıt, dönemin ideolojik gerilimlerini somutlaştıran tarihsel bir belgedir: “*Bay Bojinovsky, hatırlatmanıza gerek yok. Baltanızın sapını saklamaya da niyetlenmeyin... Sizden çok daha iyi biliyorum Türkiye'deki kıyafet devriminin aslı astarını. Sorarım size, bir deli uçurumdan atladi diye sizin de atlamamız icap eder mi?*” (Ardıcı, 1991:59). Bu diyalog, Yücel Teşkilatı'nın dini ve geleneksel değerlere bağlılığını korurken, Komünist Parti'nin provokatif söylemlerine karşı duruşunu net bir şekilde yansıtmıştır. Öte yandan, Komünist Parti yetkilisinin böyle bir söylemle, Yücel üyelerinin dini hassasiyetlerini istismar ederek Türkiye ile aralarına mesafe koymalarını hedeflediği açıktır. Türkiye'nin kasıtlı olarak kötü bir örnek olarak sunulması, Türk azınlığın Türkiye'ye karşı olumsuz bir perspektif geliştirmesini amaçladığı gözler önüne sermektedir.

Berlin ve Paris konservatuvarları mezunu, keman virtüözü ve eğitimci Didar Ali Hanımefendi, 1934'te Paris'te klasik batı müziği konserleri vermiş, aynı zamanda Yücel Teşkilatı'nın bilinen tek kadın üyesi olarak öne çıkmıştır (Ardıcı, 1991:144). “*Ev ve Salon Kadını*” başlıklı çalışmasında (Birlik, 1944:3) Türk kadınının toplumsal rollerini ele almış, geleneksel aile yapısını savunan görüşler sunmuştur (Yücelden, 1969:25). Ancak başörtüsü kullanmayan modern bir kadın profili sergileyen Didar Ali'nin varlığı, Yücel Teşkilatı'nın kadınların kamusal alandaki etkinliğini desteklerken, kıyafet reformuna mesafeli yaklaşımıyla tezat oluşturmuştur. Bu durum, teşkilatın hem kültürel muhafazakarlığı hem de toplumsal yenilikçiliği bir arada barındıran sofistike yapısını ortaya koymuştur. Komünist Parti taraftarları, Didar Ali'nin yazısını “*aile kavramını savunan bir burjuva yazısı*” olarak nitelendirerek eleştirmiştir (Yücelden, 1969:25). Yukarıda belirtilen tepki, Yücelcilerin

reformlara yönelik şüpheli tutumunu pekiştirmiş ve Komünist Parti'nin modernist dayatmalarına karşı daha temkinli bir duruş sergilemelerine yol açmıştır. 20 Ağustos 1947'de tutuklanan Didar Ali (Eriş, 2024:328), Üsküp OZNa'sında on ay süren bir sorgulama sürecine tabi tutulmuş ve bu dönem içerisinde fiziksel ve psikolojik zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Sorgulama süreci, Didar Ali Hanımefendinin keman çalma yeteneğini yitirmesine neden olmuş (Engüllü, 1990:4); sözü edilen kayıp hem bireysel hem de teşkilatın yaşadığı baskıların somut bir göstergesi olarak kayıtlara geçmiştir. Ancak Birlik gazetesinde Didar Ali, ironik bir şekilde “Yücel üyesi” kimliğiyle örnek bir figür olarak sunulmuştur (Birlik, 1947:3). Bu çelişkili yaklaşımlar, rejimin Türk azınlık üzerindeki siyasi ve psikolojik kontrol mekanizmalarını bir araç olarak kullandığını ortaya koymuştur.

Yücel Teşkilatı üyelerinden Kemal Kazım İsmail (Hakimoğlu), bir mülakatta Komünist Parti'ye katılma sürecine dair deneyimlerini şöyle anlatmıştır: “*Komünist Parti'ye girenlerden haftada bir malumat istiyorlardı. Müslümandım, Türk tüm. Bu örfüme ve ananeme aykırıydı. Büyüklerim de hükümet ve polis teşkilatından uzak durmamı istemişlerdi. Pasif davranış yaptık. Onların Komünist Partisi'ne girmedik. Yardımcı olmadık. 17-18 yaşındaydım*” (Akdağ; Söylemez, 2004:46). Söz konusu beyan, dönemin otoriter siyasi ortamını yansıtmakla birlikte polis devleti uygulamalarının bireyler üzerindeki etkisini göstermektedir. Teşkilat üyelerinin anti komünist yaklaşımı, ideolojik bir davranıştan çok siyasi ve sosyokültürel faktörlerle şekillenmiştir. Bu durum, Yugoslavya yönetiminin, teşkilatın faaliyetlerini engellemeye yönelik politikalar benimsemesine neden olmuş, teşkilat üyelerinin pasif direniş sergilemesine yol açmıştır. 13 yıl hapis cezası alan Muzaffer Ahmet Süleyman (Hocaoğlu), 1982 yılında yapılan bir röportajda şu ifadelerle yer vermiştir: “*Biz herhangi bir istihbarat servisine hizmet edecek, arada Yunanistan ve Bulgaristan varken Türkiye ile birleşmenin imkansızlığını göremeyecek kadar ahmak değildik. Amacımız, özellikle ahalinin %75'inin Türklerin oluşturduğu Makedonya'nın bazı bölgelerinde Türklere tam eşitliğin verilmesini, toplumun her hücrelerine katılımının, ahalî sayısına orantılı olmasını sağlamaktı. Ancak aleyhte kimsenin ses çıkarmadığı monte edilmiş duruşmalarda, bize aklımızın bir köşesini bile işgal etmeyen büyük suçlar yüklendi*” (Engüllü, 1990:4). Bu açıklamalar, Türk azınlığın kimlik mücadelesini ve dönemin adli süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları anlamak açısından kritik bir birincil kaynak değeri taşımaktadır. Demografik ağırlıklarına rağmen Türk azınlığın talepleri, siyasi otoritelerin güvenlik odaklı paradigmayla açıklanabilir. Özellikle “*monte edilmiş duruşmalar*” kavramı bağımsız yargı sürecinin tarafsızlığının sorgulanabilir ve Yücel Davası'nın siyasi bir araç olarak kullanıldığını ileri sürmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Balkanlar'da şekillenen etno-dinsel politikalar, kültürel kimliklerin baskılanmasını ve azınlıkların siyasi etkisinin stratejik olarak sınırlandırılmasını hedeflemiştir. Yücel hareketi mensuplarının sözlü siyasi söylemlerinin analizi, bu grubun Türkiye ile birleşme hedefi gütmeyeceğini, aksine mevcut devlet sınırları içerisinde yerel eşitlik taleplerini öne çıkardığını ortaya koymaktadır. Dış güçlerle bağlantı ithamlarının asılsız olduğu ve resmi kanıttan yoksun olduğu anlaşılmıştır. Sözlü tarih metoduyla derlenen tanıklıklar, dönemin Türk azınlık siyasetinin yapısal dinamiklerini çözümlemek açısından önemli bir birincil kaynak niteliği taşımakta ve akademik çalışmalarda temel referans noktası oluşturmaktadır.

Yücel mensuplarının idam edilmesinin ardından, Türk azınlık üzerinde sosyopolitik etki yaratmak ve Türkiye aleyhine algı oluşturmak amacıyla düzenli bir propaganda kampanyası başlatılmıştır. Bu çerçevede yerel basında, Türkiye'yi hedef alan çok sayıda yazı, görsel ve karikatür yayımlanmıştır. Dikkate değer bir diğer nokta, Türkiye'nin bahsi geçen gelişmeler karşısında sessizliğini korumasıdır. Şerafettin Yücelden'in “*Türkiye'den tek bir sesin çıkmayışı*” (Yücelden, 1976:1094) eleştirisi, 19- 25 Ocak 1948 tarihleri arasında Türk basınında konuya ilişkin kayda değer hiçbir haber, yorum veya tepkinin yayımlanmamış olmasıyla somutlaşmıştır. Bu tutum, Yugoslavya-Türkiye münasebetlerinin siyasi hassasiyetlerini ve Ankara'nın dış politika önceliklerini yansıtan önemli bir gösterge olmuştur. Türk basınının sessizliği ise büyük ölçüde iki ülke arasındaki siyasal dengeyi muhafaza etme kaygısından kaynaklanmaktaydı. Aynı zamanda, Türkiye'nin iç siyaset istikrarını koruma ve uluslararası arenadaki konumunu güvence altına alma stratejileriyle de doğrudan bağlantılıydı. Yücel Teşkilatı üyeleri, yaşanan olaylara Türkiye'nin müdahalesini beklerken, Mehmet Ardıcı'nın anılarında yer alan “*En büyük tepkiyi Türkiye'den bekliyorlardı. Fakat umdukları olmadı. Rahatça o masum dört can kardeşimizi ölüme gönderdiler...*” (Ardıcı 1991: 143) şeklindeki ifadeleri dönemin diplomatik gerilimlerinin bireyler üzerinde yarattığı sosyopsikolojik etkiyi belgeleyen bir başka tarihsel tanıklıktır. Yücel davası, Türkiye'de kamuoyu veya hükümet nezdinde beklenen tepkiyi uyandırmamış; bu durum, dönemin siyasi koşulları çerçevesinde davanın sınırlı etkisiyle açıklanmıştır. Yücel Teşkilatı'nın hukuki süreci, dönemin basınında kısıtlı şekilde yer bulmuştur. Eren Atala Eriş, “*Rumeli'nin Sesi*” dergisinde kaleme aldığı yazısında Şevket Bilgin'in 28 Ocak 1948 tarihli “*Yeni Asır*” gazetesinde mahkeme sürecine dair bir haber yayımladığını belirtmiştir. Dönemin olaylarını aydınlatan bir diğer önemli kaynak 9 Mart 1948'de “*Trakya Postası*” gazetesinde yayımlanan ve daha sonra Türk Dünyası Dergisi'nin 1971 tarihli 23. sayısında yer alan “Üsküp'te Oynanan Kanlı Dramdan

Medeniyet Utansın” başlıklı haberdır (Eriş, 2008:42). Bu yayınların mahkeme sürecine ilişkin nadir kaynaklar olduğu temel bir bulgu olarak kayda geçmiştir. Üzerinde durulması gereken bir diğer belge ise Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak’ın “*resmi girişimde bulunulmadığı*” yönündeki açıklamasıdır. Mevzubahis tutum, Türkiye’nin diplomatik ihtiyat politikasıyla uyumludur ve iki ülke arasındaki hassas dengeleri koruma stratejisini yansıtmaktadır (Eriş, 2008: 43).

Yücel Teşkilatı’nın hukuk sürecinin sonunda, dört teşkilat mensubunun idam edilmesi ve çok sayıda üyenin çeşitli hapis cezalarına çarptırılması, Türk azınlığın üzerinde derin bir travma yaratmıştır. Bu olgu, Türk azınlığın üzerinde nesiller arası bir sessizlik geleneği oluşturmuştur. Keramet Şar’ın “*Şar Dağı ve Ayakdaşları*” eseri, Yugoslavya Türk azınlığının kolektif hafızasını yazarın tarihsel deneyimleri perspektifinde ele alan bir anı çalışmasıdır. Yazarın dayısı, Yücel Teşkilatı’nın eski üyelerinden Sabri Bey, Paris’te eğitim almış, Fransız entelektüel geleneğiyle yetişmiş eğitilmiş bir karakterdir. Bu kısıtlayıcı koşullardan kurtulmak için 1957’de Türkiye’ye iltica etmiştir. Bunun üzerine yazar, babasına “*Sabri Dayı’nın neden Türkiye’ye kaçtığını biliyor musun baba?*” sorusuna, “*Bakın çocuklar Yücelcilerden kimseye bahsetmeyin, tamam mı? Bu konuyu konuşmak çok tehlikelidir*” şeklindeki uyarısıyla gizliliğin hayati önemini vurgulamıştır (Şar, 2018:120). Şar’ın çalışması, Yugoslavya Türklerinin sessizliğini sadece pasif bir korku tepkisi olarak değil, aynı zamanda kolektif hafızanın duygusal kontrol mekanizmalarıyla şekillenen stratejik bir direniş biçimi olarak yorumlanmaktadır (Scott, 1990:137). Yücel Teşkilatı hakkında konuşmak 1980’li yıllara kadar resmen yasaklanmıştır. Bahsi geçen toplumsal gerçeklik, özneleştirme pratiklerinin yeniden üretim mekanizmalarını harekete geçirmiştir. Yugoslavya Türklerinin Yücel davasına ilişkin kolektif sessizliği uzun bir süre devam ettirmesi, Foucaultcu bir perspektiften özneleştirme süreçlerinin belirgin bir örneği olarak değerlendirilebilir. Foucault’nun disipliner iktidar kuramında vurguladığı gibi modern iktidar aygıtları, bireyleri görünür kılma yöntemleri (izlenebilirlik) aracılığıyla “*sürekli bir denetim mekanizması*” oluşturmuştur (Foucault, 1977:187). Bireyler, sürekli gözetlenebilir olma koşulunun yarattığı özdenetim sistemiyle normatif davranış kalıplarını içselleştirme sürecine girmektedirler. Türk azınlığın, Yücel Teşkilatı’nın hukuki sürecinde benimsediği “*öz-sansür mekanizmaları*” (kendini denetleme) bu disipliner mantığın içselleştirilmiş bir yansıması niteliğindedir. Devletin gözetim araçlarının sürekli varlığı, azınlık mensuplarının eylemlerini önceden denetlemelerine yol açmıştır (Foucault, 1977:187-189).

Yücelciler’in idamı öncesinde Şuayb Aziz Bey, ailesiyle gerçekleştirdiği son görüşmede bir çikolata ambalajı üzerine yazdığı veda notunu ceketinin astarına gizleyerek eşi Nigar Hanım’a iletmıştır. İdamların ardından şehide ait eşyalar arasında bulunan bu mektup, ailenin Türkiye’ye göçüyle birlikte kızı Ülker Hanım tarafından Şerafettin Yücelden’e teslim edilmiştir. Mektubunun son cümlesinde Şehit Şuayb Aziz Bey, şu ifadeyi kaleme almıştır: “*Milletimin kurbaniyım*” (Ağanoğlu, 2008:135). Söz konusu cümleden hareketle, yaşanan travmatik bir olayın ardından bireyin içsel duygularını dışa vurması durumu üzüntü, korku, öfke ve suçluluk gibi olumsuz duyguların derinleşmesine yol açan bir süreçtir. Bu duyguların dışavurumu, bireyin heyecan durumuna karşı geliştirdiği duygusal tepkilerin zamanla azalmasına ve böylece duygusal yükün hafifletilmesine katkı sağlamıştır (Odabaşı, 2020:67). Ayrıca, bireyin içinde yaşadığı olumlu duyguları ve deneyimlerden elde ettiği kazanımları daha etkili bir biçimde aktarmasını sağlamıştır. Nihayetinde, bireyin yaşadığı duygusal rahatlama, kriz sonrası uyum sürecine bir nebze de olsa daha sağlıklı bir şekilde geçiş yapabilme olanağı tanımaktadır. Bu bağlamda, dönemin Makedonya Türkleri üzerinde oluşturulan darbenin şiddetli etkilerine rağmen, entelektüel ve aydın kesimin olumlu duygularını sürdürmesini sağlayan psikolojik dayanıklılığın varlığına dair önemli bir örnek teşkil etmektedir. Yugoslavya’da Slav çoğunluk ile Arnavut ve Türk azınlıklar arasındaki tarihsel gerilimler, komünist rejim döneminde siyasi baskı mekanizmalarına dönüşmüştür. Makedonya Türk toplumu, Türkiye’nin Batı bloğuyla olan ilişkileri nedeniyle taktiksel olarak hedef alınmıştır. Eğitim ve kültürel hakların sınırlandırılmış biçimde tanınmasına karşın, söz konusu grup sistematik bir siyasi dışlamayla karşılaşmıştır. Bu dönem, rejimin etnik kimlikleri siyasi bir araç olarak kullanmasının tipik bir örneğini yansıtmaktadır. Nitekim Ocak 1948’de Yücel Teşkilatı’na mensup 17 Türk’ün yargılanması, Makedonya’daki Türk azınlık politikalarında belirgin bir değişimi işaret etmiştir. Resmi istatistiklere göre, 1948 nüfus sayımında etnik kimliğini “*Türk*” olarak beyan eden 95.940 kişinin önemli bir bölümü, anadilini Makedonca veya Arnavutça olarak kaydettiği gözlemlenmiştir (Shop, 1968:181). Yücel Davası, Makedonya Türkleri açısından yeni bir dönemi başlatmıştır. Yargı sürecinin yarattığı temel hak ihlalleri ortamında önemli sayıda Türk yurttaş, kimliğini gizleyerek nüfus kayıtlarında kendini “*Arnavut, Makedonyalı Müslüman veya Çingene*” olarak belirtmek zorunda kalmıştır. Bu durum, Yugoslavya yönetiminin etnik kimlik politikaları kapsamında aidiyet yapılandırma çabalarını somutlaştırmaktadır (Kut, 2005:228). Uluslararası diplomasi bağlamında, 28 Şubat 1953’te imzalanan “*Balkan Pakti*” (Dostluk ve İş birliği Antlaşması), bölgesel güç dengelerinde önemli bir dönüm noktası teşkil etmiştir. 16 Mart 1953’te akdedilen “*Split Centilmenlik Antlaşması*” ise Yugoslavya’dan Türkiye’ye yönelik kitlesel göç hare-

ketlerinin hukuki altyapısını belirlemiş ve demografik yapıyı yeniden şekillendiren kritik bir süreci başlatmıştır (Sander, 2018:133). Ancak söz konusu resmi belgelerde göç maddelerinin açık bir şekilde yer almaması, bu konunun örtülü bir biçimde ele alındığına işaret etmektedir (Ağanoğlu,2017:384). 1953'te Balkan Paketi'nin imzalanmasıyla birlikte yeniden gündeme gelen göç seçeneği, Türk azınlık arasında demografik dalgalanmalara yol açarken, aynı yıl gerçekleştirilen nüfus sayımında Türk olarak kayıtlı kişilerin sayısının 203.938 olarak tespit edilmesi, önceki sayım verileriyle karşılaştırıldığında dikkat çekici bir artışı işaret etmektedir. Yücel davası sonrasında (1948-1953 yılları) Makedonya'daki Türk azınlık nüfusunun iki katından fazla artış göstermesi, etnik kimlik tanımlamalarındaki politik müdahalenin açık göstergesidir. Ancak bu artışa rağmen, Türklerin %34'ünün Makedonca, %28'inin ise Arnavutçayı anadili olarak beyan etmesi, resmi kimlik inşası ile dilsel gerçeklik arasındaki uyumsuzluğu ortaya koymaktadır (Shop, 1968:182). Yugoslavya'nın KOMİNFÖRM'dan (Komünist ve İşçi Partileri Enformasyon Bürosu) ayrılması ve Batı'ya dönük politikalar geliştirmesi, etnik gruplar arasındaki konumlarda önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu bağlamda imzalanan Balkan Paketi, 1953-1960 yılları arasında 151.812 kişinin Türkiye'ye göç etmesine imkan sağlamıştır (Geray, 1962:13). Göçmen profillerini incelediğimizde, çoğunluğun etnik köken olarak Türk ve Türkçe bilmeyen Müslüman Arnavutlardan oluştuğu görülmektedir ki bu da göç hareketinin temelinde güvenlik endişelerinin yattığını göstermektedir (Ağanoğlu,2017:384). 1960'ta Türk nüfusunun 131.481'e düşmesi (Poulton, 1993:112), bu sürecin yarattığı demografik dönüşümü somut verilerle desteklemektedir. Nitekim Türk toplumu, batıda Gostivar-Kalkandelen hattından Ohrid-Manastır'a, doğuda ise Köprülü'den Radoviş'e uzanan geniş bir coğrafyada kültürel sürekliliğini muhafaza etmektedir. Özellikle Gostivar, Kalkandelen, Ohrid, Manastır, Struga, Kırçova, Debre ve Üsküp gibi batı şehirleriyle; Köprülü, Valandova, Ustrumca, Radoviş ve İştıp gibi doğu yerleşimlerinde yoğunlaşan bu nüfus, bölgenin demografik yapısında önemli bir unsur olmayı sürdürmektedir (Çayırılı, 2017:315).

Göçün yarattığı ekonomik ve psikolojik travmalar, toplumsal hafızada derin izler bırakmıştır. Günümüzde Yücel Teşkilatı'nın mücadelesi ve mirası, Makedonya Türklerinin kimlik mücadelesinin önemli bir sembolü olarak yaşatılmaktadır. İdam edilen Yücelcilerin mezar yerlerinin bulunmasına dair girişimler ise hem tarihsel adalet arayışı hem de toplumsal barışın tesis edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Yaşanan gelişmeler, salt bir azınlık grubunun kontrol altına alınmasıyla sınırlı kalmamış, Soğuk Savaş dönemi Balkanlarında uygulanan etnik temelli politikaların yarattığı toplumsal etkileri de yansıtmıştır.

Yücelcilere yönelik baskı unsurları, sadece teşkilat üyeleriyle sınırlı kalmamış, teşkilat mensuplarının ailelerini de kapsayan geniş bir toplumsal denetim mekanizmasına dönüşmüştür⁵. Bu durumun çarpıcı bir örneği, Nazmi Ömer'in kayınpederi Fettah Efendi'nin, "*kızını bir Yücelciyle evlendirmek*" suçlamasıyla yargılanıp, 20 yıl hapis cezasına çarptırılmasıdır (Akdağ; Söylemez, 2004:46). Bahsi geçen uygulamalar, iktidarın, muhalif grupları hedef alan baskı yönteminin, bireysel eylemlerin ötesine geçerek kolektif sorumluluk ilkesine dayandığını göstermektedir. Yücelcilerin entelektüel birikimi, toplumsal travmaya karşın sosyopsikolojik bir dayanıklılık oluşturmuş; bu direnç, etnik kimlik mücadelesinde kolektif bir metanet unsuru işlevi görmüştür (Garmez, 1991:416-430). Ancak, tarihsel süreçte yaşanan travmaların nesiller arası aktarımı, kalıcı psikolojik etkiler oluşturmuştur (Volkan, 2006:108). Yücel davasının Makedonya Türk toplumunda oluşturduğu kolektif travma (Volkan, 2017:84-89), Yugoslavya'nın dağılma sürecinde de etkisini devam ettirmiştir. 1990'lı yıllarda Makedonya Türklerinin Türk Demokratik Birliği (TDB) çatısı altındaki siyasi örgütlenme çalışmalarına yönelik, "*Sonunuz Yücel gibi olmasın*" tehditleri, "*İkinci Yücel mi olacaksınız?*" şeklindeki alaycı ifadeler ve "*Sigara içenlere sigara, içmeyenlere çikolata getiririz hapishaneye!*" gibi ironik söylemler (Engüllü, 2006), bu tarihsel korku kültürünün nesiller arası aktarımını net bir şekilde yansıtmaktadır. Nitekim TDB'nin kuruluş sürecinde yaşanan tartışmalar, Yücel'in hala tam olarak yüzleşilmemiş bir travma olduğunu açığa çıkarmaktadır (Oran, 1993a:36). Volkan'ın çalışmalarında öngördüğü üzere, söz konusu toplumsal hafızada eksik kalan yas süreçleri, ancak hukuksal ve resmi tanıma işleyişleri ile yüzleşme dinamikleriyle çözümlenebilir. Ortak bellekteki bu travmatik miras, siyasi tutumları ve toplumsal davranışları şekillendirmeye devam etmekte; ancak anma törenleri, anıtlar ve tarihsel adalet arayışı sayesinde iyileşme süreci aşılabilmektedir (Volkan, 2017: 84-89).

Yücel Teşkilatı'nın tasfiyesi ve üyelerine ilişkin yargılamalar, Yugoslavya rejiminin etnik ve siyasi muhalefeti bastırma politikasının bir örneğini teşkil etmiştir. Türk Dışişleri Bakanlığı arşiv kayıtlarına göre (DBA,

⁵ Yücel Teşkilatı davasının toplumsal etkileri, siyasi, ekonomik ve hukuki alanlarla sınırlı kalmamış; aile yapılarında uzun süreli değişimlere ve demografik dönüşümlere de yol açmıştır. Çalışmada bahsi geçen şehit Adem Ali Adem'in idam edilmesi ve mezar yerinin belirsizliğini sürdürmesi (Ardıcı, 1991:141) sonrasında yaşanan süreçte bazı aile üyelerinde görülen hastalıklar ve erken ölümler, şiddetin dolaylı etkileri olarak kayda geçmiştir. Rejimin taşınır ve taşınmaz mallara el koyması gibi ekonomik yaptırımlar, planlı baskı mekanizmalarını gözler önüne sermiştir. 1955 yılında gerçekleşen Türkiye'ye zorunlu göç ise bu süreçte yaşanan mağduriyetlerin en belirgin tezahürüdür (L. Mimarlar, kişisel görüşme, 15 Ağustos 2008).

1969:643), yetkililerce “*hain*” olarak nitelendirilen iki şahsın itiraflarıyla teşkilat faaliyetlerinin deşifre edildiği beyan edilmiştir. Ancak Şerafettin Yücelden’in resmi ifadelerinde söz konusu iddialara şu sözlerle karşı çıktığı tespit edilmiştir: “*Doğruyu tamamen yansıtmıyor. Dolayısıyla bu suçlama ağır ve üzücü. Sözü geçen kişilerin zaten Yücel hakkında fazla bir şey bildikleri yoktu. Hele ‘Yücel’ adını Merkez Yönetim kurulundan başka kimse bilmezdi. Sonra Yücel’i ele verenler iki kişiden çok fazladır. Önce Yücel saflarında bulunup sonra Nasyonal Demokratik Şiptar’a geçenler kötülük etmek hırsıyla bütün bildiklerini ve tahmin ettiklerini, 1946’da Yücel’den bir yıl önce tutuklandıklarında, UDBa’ya söylemişlerdir*” (Yücelden, 1975:40). Bu veriler ışığında, teşkilatın çözülme sürecinde iki temel işleyiş mekanizmasının belirleyici rol oynadığı gözlemlenmiştir. Bir yandan, teşkilata yakın bazı kişilerin Yugoslav istihbaratıyla iş birliği yaparak bilgi sızdırması, diğer yandan da merkez yönetim kurulu üyelerinin baskı altında itirafa zorlanması, Yücel Teşkilatı’nın çöküşüne yol açan iki temel faktör olmuştur. Bu durum, dönemin Yugoslavya güvenlik mekanizmalarının muhalif örgütlenmelere yönelik rutin denetim uygulamalarını yansıtmaktadır. Özellikle bazı eski teşkilat üyelerinin NDŞ’ye geçişleri sonrasında yaşanan gelişmeler, etnik ve siyasi çatışmaların istihbarat faaliyetleri üzerindeki etkisini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Bu perspektif, aynı zamanda Altan Deliorman’ın Dışişleri Bakanlığı arşivlerine dayanarak “*hain*” olarak tanımladığı kişilerin aslında kısıtlı bilgiye sahip oldukları yönündeki eleştirileri de içermektedir (Deliorman, 2011:167). Diğer taraftan, Nurcan Özgür Baklacioğlu, Arnavutların ayrıcalıklı bir konumda olduğu dönemde, teşkilatın 1947 yılında Enver Hoca yanlısı Arnavut milliyetçileri tarafından ihbar edildiği görüşünü ileri sürmektedir (Baklacioğlu, 2010:505). Söz konusu görüş farklılığı, dönemin karmaşık etnik ve politik dinamiklerini yansıtmaktadır. Yugoslavya yönetiminin bu süreçteki tutumu, azınlık hareketlerine ilişkin sistematik baskı uygulamalarının işleyişini göstermektedir. Teşkilatın gizlilik ilkelerine rağmen çözülmesi, istihbarat ağlarının etkinliği ile yeraltı örgütlenmelerinin yapısal kırılganlığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

1946-1951 dönemine ait veriler, Yücel davası sonrasında Türkiye’nin Yugoslavya karşısında azınlık hakları için diplomatik girişimlerde bulunduğunu belgelemektedir. Ancak Belgrad ve Üsküp yönetimlerinin 1946-1948 yılları arasında Türk azınlığa yönelik asimilasyon uygulamaları ile Türkiye’nin Batı ittifakına yaklaşma politikasının kesişmesi sonucunda, Sovyet etkisindeki Yugoslavya hükümeti bu durumu “*iç işlerine müdahale*” olarak algılanmıştır. Söz konusu gelişmeler, Ankara’nın diplomatik çabalarını etkisiz hale getirmiştir (Baklacioğlu, 2010:505).

SONUÇ

Tito yönetimindeki Yugoslavya’nın ilk on sekiz yılı (1945-1963), Makedonya Türk azınlığı için özellikle Üsküp ve çevresinde derin sosyopolitik etkiler yaratan bir dönem olmuştur. Yücel Teşkilatı hukuk süreci, Yugoslavya Türk toplumu üzerinde hem bireysel hem toplumsal düzeyde travma mirası oluşturmuştur. Dört Türk münevverinin idam edilmesi, sadece siyasi bir tasfiye değil, aynı zamanda etnik kimliğin planlı bir şekilde tahakküm altına alınması anlamını taşımıştır. İlgili süreç, toplumsal aidiyet duygusunda derin bir krize neden olmuş; güvensizlik, belirsizlik ve kolektif korkunun nesiller arası aktarımını tetiklemiştir.

Yücel Teşkilatı üyelerinin ailelerine uygulanan kurumsal baskılar, sosyal dışlama pratikleri, asimilasyon girişimleri ve etnik temizlik politikaları kitlesel göçü harekete geçiren temel faktörler arasında yer almıştır. Günümüzde Yücel mirası, temsil ettiği sembolik değerler ve Yugoslavya sosyalist devlet yapısında yol açtığı kırılmalar güncel siyaset teorileri ışığında yeniden değerlendirilmektedir. Bu dönüşüm, teşkilatın tarihsel rolünün yanı sıra çağdaş toplumsal dinamikler üzerindeki süregelen etkisini de açık bir şekilde yansıtmaktadır. 2021 yılında Üsküp Tefeyyüz İlkokulu’nun bahçesinde inşa edilen “*Yücel Şehitleri Anıtı*” tarihsel adalet arayışının mimari bir temsilini sunmuştur. Her yıl 27 Şubat haftasında düzenlenen anma törenleri ise kolektif sarsıntının dönüştürülmesine yönelik çabadır. Ancak şehitlerin mezar yerlerinin bilinmemesi, yas sürecini tamamlanmamış bir halde bırakmış ve sonuç olarak toplumsal iyileşmeyi de geciktirmiştir. Bu bağlamda, Sırbistan, Kuzey Makedonya ve diğer Eski Yugoslavya ülkeleriyle ortak tarih komisyonları kurulması gibi somut adımların atılması, yüzleşme sürecine katkı sağlayacaktır.

Bu tarihsel deneyim, totaliter rejimlerin azınlıklara yönelik baskıcı uygulamalarının yıkıcı sonuçlarını çözümlemede belirleyici bir örnek teşkil etmiştir. Yücel olayı, etnokültürel kimlik bağlamında siyasal ve toplumsal hareketler üzerindeki etkilerini salt ideolojik düzlemde değil, sosyokültürel dinamikler açısından da somutlaştıran önemli bir olgudur. Tarihsel gerçeklerle sağlıklı bir şekilde yüzleşmenin sağlanabilmesi ancak verilerin objektif bir şekilde analiz edilmesiyle mümkündür.

KAYNAKÇA**Arşiv Kaynakları**

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA. 30-1-0-0 (Boğazlar ve Şark Vilayetleri konusunda Sovyet Hükümeti'nin Propagandaları hakkında Bern Elçiliğinden çekilen Telgraf)-Cumhuriyet Arşivi, Fon No: 30, Klasör No:1, Dosya No:0.0, Belge No: 111.700.3

Kurum Yayını

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI. (1969). *Dış Türkler (Belgeler)*. T.C. Dışişleri Bakanlığı, AZEM Dairesi

Süreli Yayınlar

AYTEK, Y., “Yücel Olayı”, *İstanbul Gazetesi*, 20 Mart 1974, s1. BİRLİK GAZETESİ, Sayı 1, 23 Aralık 1944

BİRLİK GAZETESİ, Sayı 46, 11 Ekim 1947

BİRLİK GAZETESİ, Sayı 58, 27 Ocak 1948

ENGÜLLÜ, S. “Yücel ya da Fırsattan Yararlanmak”, *Tan Gazetesi*, 1 Eylül 1990, s.4.

MURAT, S. “Siyasal Amaç ile Getirilen Kanun”, *Birlik Gazetesi*, 4 Kasım 2003, s.4.

Kitap ve Makaleler

AĞANOĞLU, H. Y. (2006). 2. *Dünya Savaşında Yugoslavya'da Bir Direniş Mücadelesi- Yücel Teşkilatı*. İstanbul: Rumeli Kültür ve Dayanışma Derneği.

AĞANOĞLU, H. Y. (2008). *Yeryüzü Mektupları Üsküp Kitabı*. İstanbul: Fide Yayınları.

AĞANOĞLU, H. Y. (2017). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makus Talihi Göç*. İstanbul: İz Yayıncılık.

AĞANOĞLU, H. Y. (2024). Üsküp'te Türklük ve İslamiyet için mücadele eden Meddah Medresesi mezunu iki dava adamı: Şuayb Aziz ve Abdülfettah Rauf. S. Abdula ve diğerleri (Ed.), *Üsküp'te Meddah Medresesi* (468-491). Üsküp: İslami Araştırmalar Vakfı.

AKDAĞ, E. & SÖYLEMEZ, H. (2004, Şubat). 60 Yıllık Sırrı Açıkıyoruz: Yücelci Türkler. *Aksiyon Dergisi*, (479), 45-48.

ARDICI, M. Ş. D. (1991). *Makedonya'da Müslüman Direnişi: Yücelciler 1947, Mehmet Ardıcı'nın Anıları*. İstanbul: İnsan Yayınları.

ARMAOĞLU, F. (2019). *20. Yüzyıl siyasi tarihi 1914-1995*. İstanbul: Kronik K. BİLGİN, N. (2007). *Kimlik İnşası*. İzmir: Aşina Kitaplar ve Turmaks.

BUYRUK, Y. (1974). Yücel ve Türklerin örgütlenmesi. *Türk Dünyası*, (32).

CASTELLAN, G. *Balkanların Tarihi: 14.-20. Yüzyıl* (çev. A.Y. Başbuğu), İstanbul: Milliyet Yayınları.

ÇAVUŞOĞLU, H. (2007). Osmanlılardan Cumhuriyete Yugoslavya-Makedonya Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri. *Bilgi, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), 123-154.

ÇAYIRLI, N. (2024). Makedonya Türkleri. B. A. Gökdağ ve diğerleri (Ed.), *Balkanlar El Kitabı* (315-331). C.2, Ankara: Akçağ Yayınları.

DELİORMAN, A. (2011). *Yugoslavya'da Müslüman Türk'e Büyük Darbe*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.

DİNÇ, İ. (2019). *II. Dünya Savaşı'nda Tito ve Partizanlar*. İstanbul: Kastaş Yay.

DJILAS, M. (1962). *Conversations with Stalin*. San Diego: Harcourt, Brace Jovanovich Publishers.

DOKUYAN, S. (2013). İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den İstekleri. *Düzce Üniversitesi Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 9 (18), 119-132.

- EKLEMEZLER, S. A. (2024). Kuzey Makedonyalı Yörüklerin Türkiye'ye Göç Deneyimi. Ş. Aslan ve diğerleri (Ed.), *Türkiye'de Mübadiller ve Balkan Muhacirleri* (79-95). Ankara: Ütopya Yayınları.
- ENGÜLLÜ, A. (2006). Bir Muamma Olarak Yücel ve Yücelciler, *Köprü Kültür ve Sanat Dergisi*, (Mart), 2-5.
- ERİŞ, A. E. (2008). Yücelcilerle İlgili İki Yeni Belge. *Rumeli'nin Sesi*, (11), 42-43
- ERİŞ, A. E. (2022). *Yücelciler: Yugoslavya'da Gizli Türk Teşkilatı* (1.Basım). İstanbul: Mavi Gök Yayınları.
- ERİŞ, A. E. (2023). *Yugoslavya'da Türk Direnişi Yücelci Mehmet Arıdıncı'nın Hatıratı*. İstanbul: Mavi Gök Yayınları.
- ERİŞ, A. E. (2024). *Yücelciler: Yugoslavya'da Gizli Türk Teşkilatı* (2.Basım). İstanbul: Mavi Gök Yayınları.
- FOUCAULT, M. (1977). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. New York: Pantheon Books.
- GARMEZY, N. (1991). Resiliency and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. *American Behavioral Scientist*, 34(5), 416-430.
- GERAY, C. (1962). *Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler (1923-1961)*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Maliye Enstitüsü Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi.
- GÖNLÜBOL, M. vd. (1974). *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1973)*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- HAMZAOĞLU, Y. (2000). *Balkan Türklüğü (Araştırmalar-İncelemeler: Kuzey Makedonya, Sırbistan, Hırvatistan)*. C. 1, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KARAHASAN, M. (1974). 1941-1942 Süresince Pirlape Örgütünün Türk ile Arnavut halklarına ilişkin tutumu. *Sesler Aylık Toplum ve Sanat Dergisi*, 9 (89), 12-25.
- KARPAT, Kemal H. (2021). *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Milliyetçilik*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- KUTLU, S. (2007). *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- LAMPE, John R. (1996). *Yugoslavia as History: Twice There Was a Country*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- LUTVİYİ, S. (2022). *1912-1990 Yılları Arasında Makedonya Türkleri: Eğitim, Kültür ve Toplum Hayatı*. Üsküp: Divan Yayıncılık.
- MAKEDONYA MEMLEKET HALK CEPHESİ HEYETİ (1948). *Yücel İşpiyon - Terörist Teşkilatının Muhakemesi ve Evrakları*. Üsküp: Mladina Basımevi.
- McCarthy, J. (2020). Ölüm ve Sürgün: Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı: 1821-1922 (çev. F. Sarıkaya), Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- ODABAŞI, H. Y. (2020). Toplumsal Travma ve Posttravmatik Gelişme Perspektifinden Balkan Savaşı ve Türk Milliyetçiliğinin Kitleselleşmesi. D. Ü. Arıboğan (Ed.), *Travmaların Gölgesinde Politik Psikoloji* (47-77). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- ORAN, B. (1993a). Balkan Müslümanlarında Dinsel ve Ulusal Kimlik (Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya ve Kosova Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme). *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 48(1-4), 109-120.
- ORAN, B. (1993b). Balkan Türkleri Üzerine İncelemeler (Bulgaristan, Makedonya, Kosova). *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 48(1-4), 121-147.
- ÖZER, R. (1998). *Yücelciler*. İstanbul: Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Der.
- ÖZTÜRK, Ü. (2021). *Balkanlar'da Türk kimliğinin Bakiyesi: Kuzey Makedonya ve Kosova*. Ankara: Astana Yayınları.
- POULTON, H. (1993). *Balkanlar: Çatışan Azınlıklar, Çatışan Devletler* (çev. Y. Alagon), İstanbul: Sarmal Yayınları.
- SANDER, O. (2018). *Balkan Gelişmeleri ve Türkiye (1945-1960)*. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları.

- SARAÇ, E. (1995). Makedonya. *Yeni Türkiye (Türk Dış Politikası Özel Sayısı)*, 1(3), 285-289.
- SCOTT, J. C. (1990). *Domination and the Arts of Resistance: Hidden Transcripts*. New Haven: Yale University Press.
- SEDİROĞLU, S. C. (2023). *Türk Dış Politikasında Balkanlar (1923-1939)*. Ankara: Berikan Yayınları.
- SEZER, A. (1972). Komünist Yugoslavya’da Türkler. *Türk Dünyası Dergisi*, (24), 29-30.
- SHOP, P. (1968). *Communism and the Yugoslav National Question*. New York: Columbia University Press.
- ŞAR, K. (2018). *Şar Dağı Ayakdaşları*. İstanbul: Yaz Yayınları.
- ŞENOĞLU, M. (1992, Nisan). Yücel Teşkilatı üzerine. *Yedi İklim Dergisi*, 1 (3), 92-93.
- TERZİOSKİ, R. (1974). *Denacionalizatorska deynost na bugarskite kulturno prosvetno instituciji vo Makedonija*. Skopje: Institut Za Nacionalna İstoriya.
- TURP, M. (2013). Türkiye-Yugoslavya İlişkileri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- ÜLGER, İ. K. (2016). *Yugoslavya Neden Parçalandı?* Kocaeli: Umuttepe Yay.
- VOLKAN, V. D. (2006). *Killing in the name of identity: A study of bloody conflicts*. Virginia USA: Pitchstone Publishing.
- VOLKAN, V. D. (2017). Süreğen Yas Tutan Bireyler ve Toplumlar: Bağlantı Nesneleri ve Ulusal Anıtlar. E. T. Ö. Kızıl (Ed.), *Yürekten Kırk Mum: Bireysel ve Toplumsal Yas* (çev. R. S. İlhan) (77-94): İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- WACHTEL, A. B. (2022). *Balkanlar Tarihi* (E. C. Petek, Çev.). İstanbul: İnkılap Yayınları.
- YERASİMOS, S. (2023). *Milliyetler ve Sınırlar: Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- YÜCELLEN, Ş. (1969). Üsküp’te çıkan “Birlik” gazetesi. *Türk Dünyası Dergisi*, (24), 24-26.
- YÜCELLEN, Ş. (1970). Komünist Yugoslavya’da Türk okulu. *Türk Dünyası Dergisi*, (17), 24-28.
- YÜCELLEN, Ş. (1975). Yugoslavya’da Müslüman Türk’e büyük darbe. *Türk Dünyası Dergisi*, (37), 39-43.
- YÜCELLEN, Ş. (1976). Yugoslavya Türkleri. *Türk Dünyası El Kitabı*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü. 45 (1), 1086-1098.

İnternet Kaynakları

- ATALAY, O. (2021, 27 Şubat) Yücelciler: *Unutulan Kuzey Makedonya Kahramanları*. Stratejik Düşünce Enstitüsü. <https://www.sde.org.tr/yucelciler-unutulan-kuzey-makedonya-kahramanlari-bolgesel-analiz-3> (Erişim: 09.12.2024)
- EMİN, L. Ş. (2017, 1 Mart). *Anavatan’ın Yücelciler Borcu*. Gerçek Hayat. <https://www.gercek hayat.com.tr> (Erişim: 27.02.2025)
- KAYA, F. (2017, 27 Şubat). *Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yücelciler*. Yeni Balkan Gazetesi. <https://www.yeni-balkan.com> (Erişim: 26.02.2025)